

Дніпропетровська обласна універсальна наукова

БІБЛІОТЕКА

ім. Первозчителів слов'янських Кирила і Мефодія

ОІЧЕОУАЕІІІНА

Дніпропетровська обласна універсальна наукова бібліотека
ім. Первоучителів слов'янських
Кирила і Мефодія

Дніпропетровська обласна організація
Національної спілки краєзнавців України

Січеславщина

Краєзнавчий альманах

Вип. 9

За науковою редакцією
д.і.н. Ігоря Кочергіна

Дніпро
2020

ЗМІСТ

Сторінки історії Січеславщини

о. Юрій Мицик З минулого нашого краю козацьких часів (листи митрополита Арсенія Могилянського)	3
Бінкевич В.В., Бінкевич Г.Ф., Усіченко І.В. Де знаходилося місто Снопород?	8
Пахоменков Ю.Г. Останній бій отамана Мелашка. Напад повстанців на Верхньодніпровськ (березень 1920 р.)	29
Мельник О.О. Справа криворізьких «боротьбистів».....	48

Історія міст і сіл Січеславщини

о. Юрій Мицик До історії Свято-Микільського Самарського монастиря	64
Харлан О.В. Топонімічні контексти Щурового урочища за джерелами сер. XVII – II пол. XX століть	67
Горб Я.І., Журавель М.М. До історії витоків селища Зоря Томаківського району	80

Культурна спадщина Січеславщини

Лучка Л.М. Земські діячі та фільтрація бібліотечних фондів на Катеринославщині	93
---	----

Ім'я в історії Січеславщини

Буланова Н.М. Діячка ОУН Варвара Чорноморець: від націоналізму до еговізму	103
Труба Т. Дмитро Яворницький (уривок зі «спогадів»). До 165-річчя з дня народження академіка Д. І. Яворницького	113
Кочергін І.О. Патріот столиці Придніпровського краю	118
Мешко М.В. Григорій Надхін та його історична повість «Каленик». Витоки легенди.....	127
Мартінова С.М. «Вистояти, пережити все, підняти над всім совість»	139
Голуб І.С. Дисидентський магніт із Дніпра Олександр Кузьменко.....	156

Рецензії та відгуки

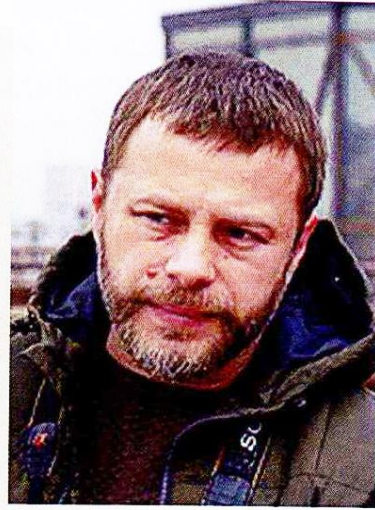
Кочергін І.О. Рецензія на книгу І.А. Рукавіцина «Соцгород Кривого Рога (1931-2021)»	168
--	-----

Бібліографія Січеславщини

Бібліографія праць Наталії Василенко.....	171
Відомості про авторів.....	191

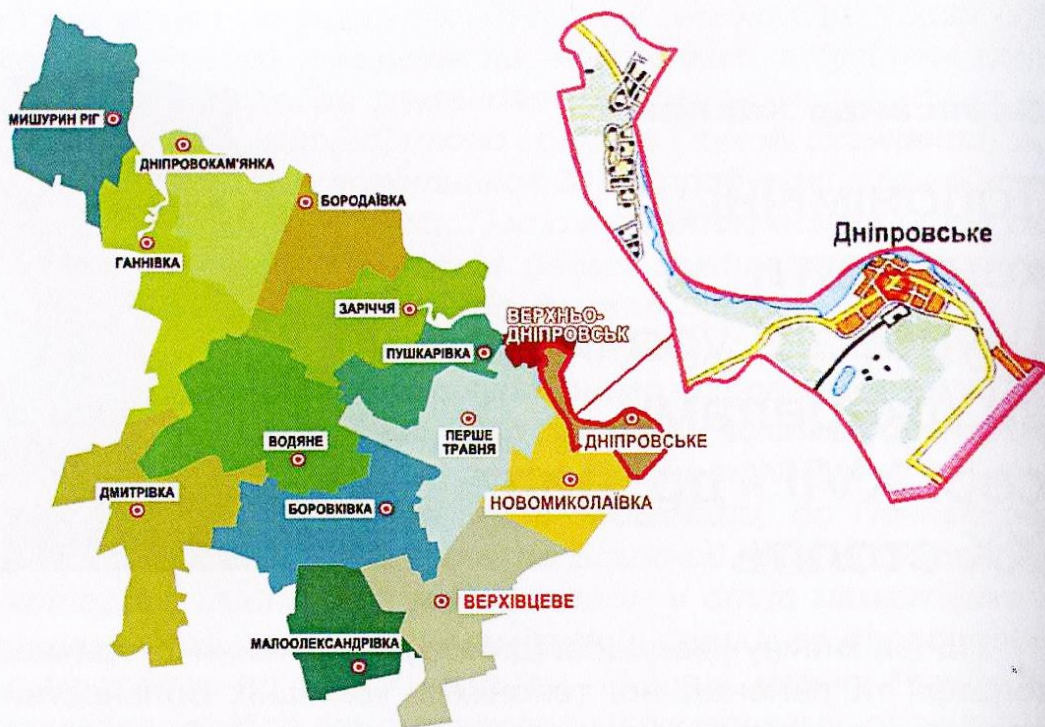
Олександр Харлан

Топонімічні контексти Щурового урочища за джерелами сер. XVII - др. пол. XX століть

Попри значну увагу дослідників до вивчення історичної географії та регіональної топоніміки колишніх Вольностей Запорозьких, окремі місцини на мапі колишнього Запорожжя залишилися мало поміченими, що, своєю чергою, створює певну інформативну порожнечу топонімічного ландшафту. Таких місць доволі багато. В цій статті приділено увагу пошуку та відновленню давно забутих назв місцевості, що розташовується на північному заході Дніпропетровської області в межах сучасного Верхньодніпровського району. Розглянута в статті місцевість займає смугу дніпрового берега (сучасний берег Кам'янського водосховища) і прилеглі території, які знаходяться на теренах Дніпровської селищної ради, Новомиколаївської й Першотравенської сільських рад (мал. 1).

Зацікавленість у вивченні топонімічного ландшафту так званого Щуровського урочища відбулося під час наших досліджень кінця 1990 — початку 2000-х років., спрямованих на вивчення маловідомих об'єктів Козацької доби та історії поселень, що не збереглися. Після вивчення джерел та численних натурних обстежень місцевості, ми звернули увагу на невідому пошуковцям інформацію про існування й розвиток як окремих географічних назв, так і топонімічних систем. Під топонімічним ландшафтом виступає унікальний просторово-територіальний комплекс в конкретній місцевості назв (поселень, річок, форм рельєфу та ін.). Розкриття смислового значення, правильне пояснення назви, витоки її по

Мал. 1. Територія Дніпровської селищної ради на мапі Верхньодніпровського району. За матеріалами інтернету.

ходження можуть надати доволі цікаву інформацію про історичні, географічні, соціальні й природні умови, населення і події регіону. Однак, вивчення історичних топонімів залишалося певний час малодоступним внаслідок уривчастості доступних матеріалів і відсутності загального бачення історичної місцевості, спотвореної антропогенним впливом в другій половині ХХ ст. Проте, окремі назви доволі важливі й унікальні вдалося виявити та локалізувати в попередніх розвідках [13, 14]. Й досі продовжується робота над пошуками нових вельми важливих історичних об'єктів і місць їх локалізації, що спонукає до більш активних пошуків архівних джерел і прив'язки їх до конкретної вищезгаданої місцевості. Компактне географічне дослідження топонімії конкретної території має за мету значно розширити уявлення про середовищний простір малої батьківщини в історичному, природному, ландшафтному і соціальному контексті.

Говорячи про місце розташування досліджуваної території, слід вказати загальні географічні особливості краю в якому вона розташована. Верхньодніпровський рай-

он Дніпропетровської області займає 128,6 тис. га (1286 км²) [8] або 4,03% від загальної площі Дніпропетровської області. Як і вся правобережна частина області район розташований у степовій зоні України. Ландшафт району переважно рівнинний. Поверхня Придніпровського узвишся (висота до 209 м.) в межах району — хвиляста лесова рівнина, розчленована долинами річок та яружно-балковою сіткою. Північно-східна межа району омивається водами Кам'янського водосховища, що протікає в цьому місці з північного заходу на південний схід.

За різноманітністю і значущістю природних ресурсів район є одним з важливих в області (родючі чорноземні ґрунти, розгалужена система водопостачання, сприятливі умови для ведення сільського господарства, корисні копалини), тому антропогенний вплив на його теренах збільшується з кожним роком. Природні умови визначають специфіку розселення і структуру землекористування, а відповідно, й стан та особливості формування і функціонування сільського господарства і промисловості [9, с. 4-5].

Щоб ретельніше розглянути досліджуване місце, потрібно визначитися з самою назвою «Щуровське урочище», оскільки поняття «урочище»** дуже розлоге і багатогранне. Нерідко на топографічних мапах термін «урочище» використовується разом з відповідним топонімом для позначення певних територій (в поперечнику від декількох кілометрів до декількох десятків кілометрів), що мають стійку назву у місцевого населення. В науці зустрічається значна кількість тлумачень поняття урочища, всі вони вказують на відмінність певної території від навколишнього оточення. Зараз важко вказати з впевненістю характеристики даної території, які виокремлювали її в певний час. В різні

* Район розташовувався на заході Дніпропетровської області України, межуючи з П'ятихатським, Криничанським, Петриківським районами і Вільногірською міською радою, Кобеляцьким районом Полтавської області та Онуфріївським районом Кіровоградської області.

** Урочище – будь-яка частина місцевості, відмінна від інших ділянок навколишньої місцевості. Урочищем у фізичній географії іменується одна з морфологічних частин географічного ландшафту, сполучена система фацій та їх груп (підурочищ), що об'єднуються загальною спрямованістю фізико-географічних процесів і приурочених до однієї мезоформи рельєфу на однорідному субстраті. Див.: [12].

часи фації^{***} (складові) географічного ландшафту даного місця могли впливати на виокремлення його загального контексту. Серед них можна назвати літологічні ознаки (крупнозернистий пісок берегової ділянки території) і ландшафтні особливості нано- і мікроформ рельєфу (низка давніх балок між якими існували довгий час заліснені ділянки території), на основі яких виникла сприятлива екосистема для існування численних колоній птахів (щурів^{****}). Разом, ці фації утворювали сполучену систему трьох підурочищ^{*****} — стародавніх балок Верхня Щуровка, Середня Щуровка і Нижня Щуровка, яка в давні часи отримала назву Щуровське урочище^{*****} [14, с. 120-124].

Аналіз основних джерел та публікацій показав, що серед топонімічних досліджень в Україні дана місцевість вперше згадувалася у відомого французького дослідника Гійома Ле Вассера де Боплана. Він виконав доволі детальний опис Дніпра та його приток у межах України під час свого перебування тут в 1630-х рр. Боплан наводив дві назви Дніпра (Vorustenos і Nieper), а місцевість дніпрового правого берега від гирла р. Самоткань (Zamokant) і нижче за течією він називає Романов (Romanow) [13, с. 41-42]. Тож, найдавніша з відомих назв місцевості Щуровського урочища – Романов. За Бопланом доволі велика місцина мала цю назву антропонімічного походження, що може вказувати на приналежність господарю (місцевість від гирла р. Самоткані до Таренського рогу). Дослідник також наводив назви Романов великий пагорб та острів Романов (2,2 км довжиною і 450,0 м. шириною), що затоплювався весною під час пове-

^{***} Фація (від лат. *facies* – обличчя, вигляд) гранична категорія геосистемної ієрархії, що характеризується повною гомогенністю. Елементарна морфологічна одиниця географічного ландшафту, структурна частина підурочища.

^{****} Щур – інша назва серпокрила. У др. пол. XX ст. у високих кручах правого берега в даній місцевості ще зустрічалися колонії цих птахів.

^{*****} Підурочище — морфологічна одиниця ландшафту, природно-територіальний комплекс більш високого рангу, ніж фація і нижчого, ніж урочище. Підурочище являє собою зв'язаний ряд, утворений групою тісно пов'язаних генетично і динамічно фацій, розташованих на одному елементі мезорельєфа однієї експозиції і об'єднаних загальними процесами перерозподілу поживних речовин, тепла і вологи. Термін підурочища запропонував Д.Л.Арманд в 1952 р. Див. [1, с. 68-82].

^{*****} Про стародавні назви трьох балок нами опубліковано низку праць в яких на основі архівних джерел та історичних опублікованих робіт ми запропонували дану реконструкцію трьох підурочищ.

ней [5, с. 11; 6, с. 17]. Відомий дослідник Катеринославщини Феодосій Макаревський пізніше наводив два топоніми, які розташовувались поруч: «В 1745-1750 роках на Семенів день, в урочищі Щуровці, при Романовому кургані...» [11, с. 199]. На основі проведених нами досліджень та вивчених даних можна говорити про найдавніші топоніми антропонімічного походження в досліджуваному урочищі. До того ж слід згадати про найдавніший ойконім відомий за мапою італійця Річчі Заноні 1774 р. Тут цей ойконім подається з уточненням «Стара Козацька Січ» (St. Kozac. Sicza)» [10].

Відомі розвідки про велику річку, на березі якої знаходиться досліджувана ділянка. Праці істориків і природознавців свідчать про їх зацікавлення гідронімами. Вони найбільш стійкі в часі, хоча іноді й деформувалися, пристосовуючись до мови нових поселенців. Відомо, що тривалість існування гідронімів у часі залежить від параметрів об'єкта назвотворчого процесу і його ролі в житті місцевих мешканців. По-друге, вельми важливим для стійкості у часі є вплив ландшафтно-географічної специфіки місцевості. В цьому сенсі даному місцю поталанило. Саме тут, навпроти підковообразної дуги правого берега Дніпра, де і знаходиться Щуровське урочище, розташовувався один з найбільших після Хортиці острів — Хурсин (Хурсино, Фурсин, Фурсино, Мурсин). Саме в цьому місці велика ріка мала два річища — старе (вздовж правого берега) і нове (з лівобережного боку).

Окрім назви Дніпро в працях дослідників знаходимо низку інформації про цей величний острів. Дмитро Яворницький наводить низку назв цього острова — Хурсин (на плані ріки Дніпро 1780 р. та в праці І.Беляєва [4, с. 580]), Курсанов на атласі Дніпра 1786 р. Також він вказує його розміри — 3 версти 100 сажнів — довжина, 2 версти в найбільш широкому місці, місце розташування — навпроти балки Верхня Щуровка і озера Горіхуватого з правого боку. Дмитро Іванович навіть записав місцевий переказ про походження назви острова, яка походила ніби від імені запорожця Хурси чи Хурсака, якого козаки вигнали з Січі за якусь провину, після чого він оселився на острові посеред Дніпра навпроти села Паньківки, однак, і звідси був вигнаний запорожцями, які його переслідували (переказ інформатора Ф.Ф.Марацевича записано 9 грудня 1889 р.) [15, с. 62]. Дослідник М. Бухтеев острів називає Харсунов [7, с. 489-

490]. Тож, найбільший острів має назву антропонімічного походження.

Картографічні матеріали XVIII-XX ст. дозволили нам віднайти назви озер і річок на острові Хурсино зоонімічного, фітонімічного і антропонімічного походження: р. Паньківка, оз. Ракове, оз. Линеве, оз. Горіхувате, оз. Розсохувате, оз. Руденково (Руднікова), оз. Скрепацка (Скрипайка). Відомо, що наприкінці XIX ст. великий острів належав графу Г.І.Ностицу.

Навколо о. Хурсина розташовувались невеликі острови, серед яких дослідники згадують назви антропонімічного походження: о. Седловський (на плані Дніпра 1780 р.), що на думку Д.Яворницького, називався також о. Шапаренков (в атласі Дніпра 1786 р. близько 1 версти довжиною і 200 сажнів шириною), — розташовувався поблизу правого берега навпроти села Шапаренкова; о. Мартинов (1 верста довжиною і 150 сажнів шириною) — простягався паралельно Седловському, посеред Дніпра; о. Матвеев (3,5 версти довжиною і 1,5 версти завширшки) — розташовувався навпроти озера Руднікова і о. Скрипайки з лівого боку і хутора Корбівка з правого; о. Великий (на плані р. Дніпра 1780 р., який Д.Яворницький називав «План реки Днепра землемера Арапова с разделением островов» зі збірки паперів О.І.Єгорова); о. Великий-Москальов на атласі Дніпра 1786 р. (300 сажнів довжиною й 1 верста 100 сажнів шириною); о. Великий над Чорною Лукою в розпису островів 1697 р. (4,5 версти довжиною і майже 2 версти шириною, за Д.Яворницьким на «Плане адмирала Пущина» 1786 р., що тоді зберігався в Імператорській публічній бібліотеці в Санкт-Петербурзі у Відділі рукописів, Ф.IV, арк. 268), розташовувався навпроти слободи Щуровки з правого боку [15, с. 62].

Поряд з гідронімами було віднайдено значну кількість ойконімів на території урочища. Найчисельнішою є група ойконімів антропонімічного походження (пов'язані з іменами, прізвищами). Сама назва Щуровка (Щурове, Щуровок) була зображена у численних ойконімах XVIII ст. Варіативність походження назви можна віднести до антропонімічних (можливе прізвище, прізвисько, ім'я козацького ватажка — Щуровський, Щурова рота, або більш давнього походження міфологічне ім'я Щура, або Пращура — божества, духа предків, що охороняє домашнє вогнище; до того ж,

таке нецерковне ім'я могли на знак пошани до духа дати дитині), або зоонімічних (щур — невеликий птах сімейства в'юркових, народна назва птаха серпокрила або ж невеличкий водяний гризун).

У окремих дослідників, що присвятили значну кількість своїх праць історії запорозького козацтва, знаходимо окремі фрагменти, в яких згадуються поодинокі назви, але у більшості мало дослідженість даної місцевості навіть не дозволяє комплексно уявити весь можливий перелік назв і тим більше локалізувати їх на місцевості. Проте, архівні матеріали періоду Нової Січі дозволяють зібрати значну кількість ойконімів антропонімічного походження. Відомі назви запорозьких зимівників вказують про господарів-запорожців в Щуровському урочищі в документі від 12 жовтня 1756 р.: Тернівського Дениса, Кравця Пилипа, Дядка Онуфрія, Каряки Петра, Коваля Степана, Рогового Петра, Стрижака Федора, Питки Омелка, Пхайка Ониска, Овечки Івана, Ржаного Івана, Саранчі Гаврила, Сторчака Данила, Балки Василя, Кабаненка Михайла, Малого Андрія, Сірого Василя, Седловського Якова, Тарана Максима, Носа Миколи, Манила Микити, Хведоряки Федора [3, с. 59, 87, 112, 116, 117, 151, 162, 171, 175, 185, 187, 192, 193, 203, 258, 259, 261]. Окремі з імен та прізвищ зустрічаються надалі в назвах слобод та островів, що розташовувалися навпроти них по Дніпру. З інших архівних матеріалів нам відомі інші господарі зимівників в Щуровському урочищі, деякі з них надовго вкарбувалися у назвах тутешніх ярів та островів: Василь Несолиборщ, Яків Семидівка, Іван Унук, Василь Чорновол, Іван Нечитайло, Харсун [2, с. 216-217, 249, 409, 411, 427, 433, 441, 465].

Трохи пізніше більшість комонімів на теренах Щуровського урочища мали подвійну назву. Перша частина антропонімічного походження (як правило ім'я або прізвище власника чи засновника поселення сільського типу), друга — включала загальну назву урочища Щуровка. Протягом певного періоду (ост. чв. XVIII — поч. XIX ст.) ойконіми змінювалися в першій частині назви, а друга продовжувала існувати: хутір Грушевський (1790 р.); слобода Герасимівка-Щуровка (1790 р.), Герасимова Щуровка (1800 р.); Микитівське-Щуровка (1746 р.), Микитинська Щуровка (1800 р.), Щуровка-Микітовської (1832 р.); Новопокровське-Щуровка (1790 р.), Новопокровське (1800 р.),

Новопокровська (1832-1871 рр.); Щуровка, Щурове або Щуровок (за Ф.Макаревським в період Нової Січі до 1775 р.), Шошинське (1790 р.), Шошиновка (1838 р.), Шошеновка (1871 р.).

У кін. XVIII ст. після розподілу колишніх запорозьких земель між новими господарями і запорозькими старшинами ойконімів стає менше. Віднайдено згадки про поселення запорозьких полкових старшин Герасима Малого (відведеної землі на 25 дворів), Шапаренка й Івана Шапарца (на 25 дворів), капітана Миколи Спиридоновича Алексеєва (з 50 дворами), колезького асесора Семена Турковського (на 25 дворів), підполковника Якова Герасимовича Шошина. Комоніми цього періоду антропонімичного походження підпорядковуються іменам та прізвищам нових господарів і, відповідно, після зміни господарів населені пункти у більшості змінювали назву. Наприкінці XIX ст. — поч. XX ст. виникли нові ойконіми. Окремі поселення об'єднуються, інші навпаки розділяються і отримують різні назви. Замість вищенаведених назв, знаходимо: Олександрівка-Губіна (сер. XIX ст.), Олександрівка (1871 р.), Щуровка (пер. пол. XX ст.); Ново-Олександрівка (пер. пол. XX ст.) та Червоне (пер. пол. XX ст.); Ново-Покровська (Пятковської) (сер. XIX ст.), хутір Корбе (кін. XIX ст.), селище Корбине (поч. XX ст.); Надєждіно (кін. XIX ст.), Лежинівка (1935 р.), Шевченківка (1935 р.), Сошиновка (пер. пол. XX ст.).

Під час колективізації та влаштування колгоспів більшість наведених населених пунктів територіально було об'єднано в два колгоспи ім. В.В. Воровського та Т.Г. Шевченка. В окремих джерелах знаходимо назву Шевченково, або Шевченківка (пер. пол. XX ст., частина Сошиновки).

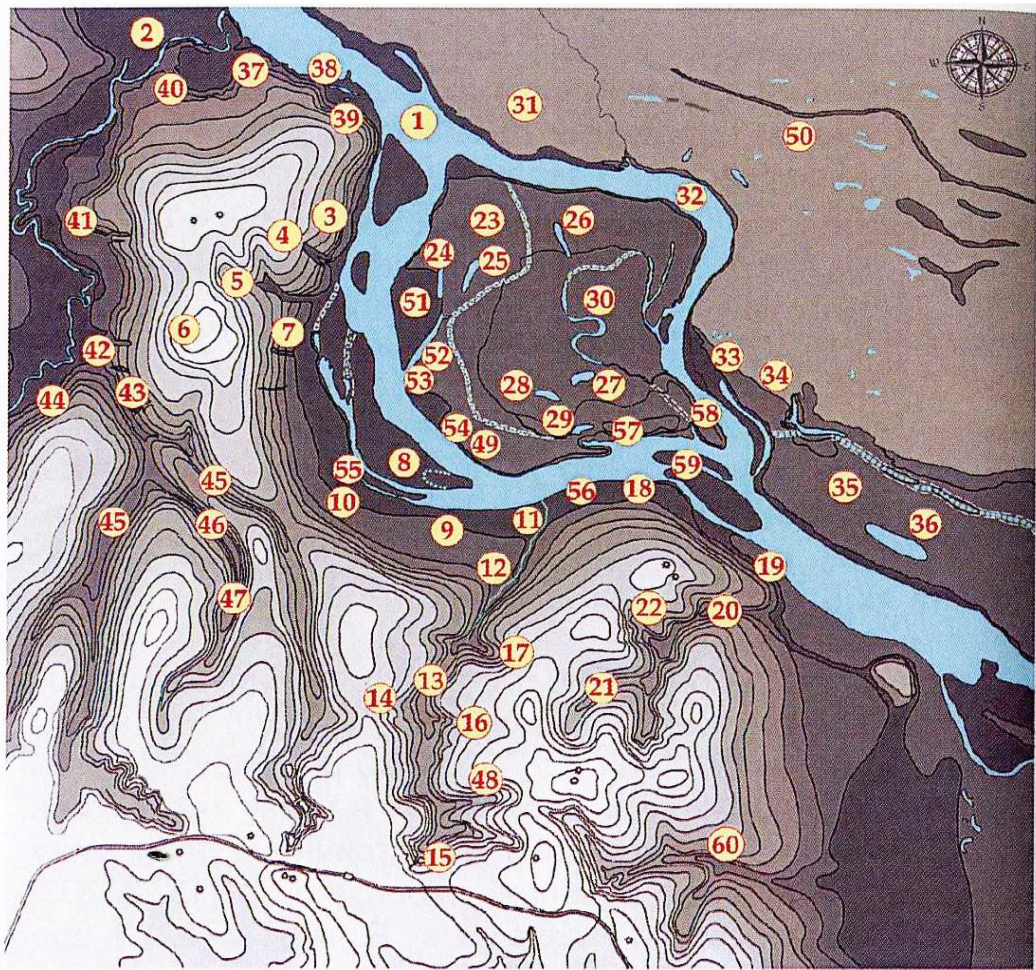
З 1950-х рр. на теренах південно-східної частини колишнього Щуровського урочища було розпочато будівництво Верхньодніпровського крохмале-патокового комбінату і робітничого селища Дніпровське поруч з ним. Зараз більшість історичних щуровських земель знаходиться в межах Дніпровської селищної ради, окремі частини в межах ще двох адміністративних утвореннях (див. вище). Значна частина берегової території потрапила під товщу води. Повністю затоплено територію сіл Сошинівка (Шошинівка) та Новопокровка, частково збереглися терени колишніх поселень Щуровка, Олександрівка, Червоне.

Доволі цікавими і чисельними є назви підурочищ, про які говорилося вище. Три стародавні балки, за картографічними та писемними джерелами XVIII-XX ст., а також за усними народними переказами зібрали наступні позиції. Ф.Макаревський наводить низку назв: Кузьмин яр при р. Самоткані поблизу правого берега Дніпра (в 1690 і 1707 рр. він значиться як місце оселення запорожців поблизу теперішньої слободи Олександрівки) [11, с. 273]; балка Верхня Щуровська (позначена в розпису 1697 р., на плані Дніпра 1780 р. навпроти слободи Преображенської, називалася на спеціальному геометричному плані минулого століття Хрущовською [4, с. 580], нижче Самоткані, вона ж Глибокий Яр (1790 р.); балка Середня Щуровська (за нашою реконструкцією на період XVII-XVIII ст.), позначена як Щуров Яр з байраком Семидельциним, Розсохуватим Яром, відрогами Кам'яний та Долонок, а також з Романовим байраком (1790 р.); балка Нижня Щуровська (за нашою реконструкцією на період XVII-XVIII ст.), на кін. XVIII ст. мала назву Богін Яр^{*****} (1790 р.) з Круглянським буераком, Д. Яворницький прочитав ту ж назву як б. Бошна, яку позначено на спеціальному геометричному плані минулого століття поблизу поселення Шошиновка [15, с. 203], Феодосій Макаревський вказує назву Бочінок (1782). Її прочитання у різних дослідників відрізняється. Ця давня балка називається також Кислична (карта течення рек Дніпра и Буга 1775 г.), Щурінкова, або Пурінкова (сер. XIX ст.), Кисличка (назву записано автором під час інтерв'ю з М.Івановим в 1997 р.).

Для кращого розуміння з локалізацією на місцевості чисельних назв ми пропонуємо топонімічну схему Щуровського урочища і околиць (рельєф місцевості на 1990-ті рр., реконструкція Дніпрового русла та островів до влаштування Кам'янського водосховища, послідовність варіантів топонімів одного об'єкта — за хронологічним принципом віднайденого джерела) (мал. 2).

***** Ми вважаємо правильним прочитання картографічних матеріалів XVIII ст. з назвою Богін Яр [13, с. 45].

Мал. 2. Топонімічна схема Щуровського урочища і околиць:

1 – Vorustenos, Nierer (1630-ті рр.), Борисфен, Дніпро; 2 – Samotkan (XVIII ст.), р. Самоткань (1775 р.); 3 – хутір Грушевський (1790 р.); 4 – Кузьмин яр; 5 – балка Верхня Щуровська (1697 р.), Хрущовська (1780 р.), Глибокий яр (1790 р.); 6 – Могила Рослена (сер. XIX ст.); 7 – слобода Мало-го (1778 р.), село Герасимівка-Щуровка (1790 р.), Герасимова Щуровка (1800 р.), Щуровка (1832 р.), Олександрівка (1871 р.), Олександрівка-Губіна (сер. XIX ст.), Щуровка (1941 р.); 8 – острів Седловського (1780 р.), острів Шапаренков (1786 р.) – південно-східна частина острова Матвеєв (сер. XIX ст.), острів Собачій (кін. XIX ст.-пер. пол. XX ст); 9 – зимівник Седловського (1780 р.), слобода Шапаренкова (1786 р.), село Микитівське-Щуровка (1790 р.), Микитинська Щуровка (1800 р.), Щуровка-Микитівської (1832 р.), Червоне (пер. пол. XX ст.); 10 – село Ново-Олександрівка (пер. пол. XX ст.); 11 – хутір Григорівський (сер. XIX ст.); 12 – хутір Василівський (сер. XIX ст.); 13 – балка Середня Щуровська (XVII-XVIII ст.), річка Щуровка (1760 р.), Щуров Яр (1790 р.), Крутий Яр (сер. XIX ст.); 14 – Розсохуватий Яр (1790 р.); 15 – байрак Семидельцин (1790 р.), Семидівський Яр (др. пол. XX ст.); 16 – Кам'яний відріг (1790 р.); 17 – Романов байрак (1790 р.); 18 – Стара Козацька Січ (XVI ст.), Новопокровське-Щуровка (1790 р.), Новопокровське (1800 р.), Новопокровська (1832 р., 1871 р.), Ново-Покровська (Пятковської) (сер. XIX ст.), хутір Корбе (кін. XIX ст.), хутір Корбівка (кін. XIX ст.), селище Корбине (поч. XX ст.); 19 – Щуровка, Щурове або Щуровок (до 1775 р.), село Шошинське (1790 р.), Шошинівка (1832 р.), Шошенівка (1871 р.), Надєждіно (1871 р.), Лежинівка і Шевченківка (1935 р.);

Сошинівка (1941 р.); 20 – Нижня Щуровська (XVII-XVIII ст.), Балка Кислична (1775 р.), Богін Яр, балка Бошна, балка Бочінок (1790 р.), Кисличка (др. пол. XX ст.); 21 – Щурінкова, або Пурінкова (сер. XIX ст.); 22 – Круглянський байрак (1790 р.); 23 – острів Хурсин (1786 р.), Курсанов (1786 р.), Фурсин (1832-1871 р.), Хурсанов (1853 р.), Мурсин (1941 р.), Murssin (1943 р.), Фурсино (пер. пол. XX ст.); 24 – озеро Горіхувате (сер. XIX ст.); 25 – озеро Линево (сер. XIX ст.); 26 – озеро Ракове (сер. XIX ст.); 27 – озеро Розсохувате (сер. XIX ст.); 28 – озеро Руднікова, Руденково (сер. XIX ст.); 29 – озеро Скрипайка, Скрепацка (сер. XIX ст.); 30 – річка Паньківка (сер. XIX ст.); 31 – село Алферівка (1800 р.); 32 – річка Панчовка (1832 р.); 33 – село Паньківка (1941 р.); 34 – село Піски (1832-1871 рр.); 35 – острів Великий (1697 р., 1780 р., 1786 р.), острів Великий-Москальов (1786 р.), острів Москальов (сер. XIX ст.-1871 р.); 36 – озеро Горіхувате (сер. XIX ст.); 37 – село Литвинівка (сер. XIX ст., 1941 р.); 38 – озеро Васькове (1790 р.); 39 – озеро Чорне (1790 р.); 40 – маєток польського дозорця (1640-1655 рр.), запорозький зимівник (XVII ст.), Григорівка (1779 р.), Новогригорівка (1785 р.), Верхньодніпровськ (з 1806 р.); 41 – Планове селище (1941 р.); 42 – хутір Рим (1790 р.), сільце Рим (1941 р.); 43 – хутір Оврашівка (1941 р.); 44 – село Тарасівка (1989 р.); 45 – Латишев Яр (1790 р.), балка Латишева (сер. XIX ст.); 46 – хутір Дехтерева (сер. XIX ст.); 47 – Порожній Яр (1790 р.); 48 – відріг Долонок (1790 р.); 49 – острів Мартинов (сер. XIX ст.); 50 – балка Крута (сер. XIX ст.); 51 – Фурсинський переказ-I (1935 р.); 52 – Фурсинський переказ-II (1935 р.); 53 – Фурсинський переказ-III (1935 р.); 54 – переказ Собаче річище (1935 р.); 55 – Губинська круча (1935 р.); 56 – заборя Корбинська (1935 р.); 57 – переказ Губинський (1935 р.); 58 – переказ Корбинський (1935 р.); 59 – заборя Паньківська (1935 р.); 60 – Бакулін Яр (1790 р.).

Висновки: Найчисленнішу групу в околицях і на теренах Щуровського урочища утворюють антропонімічні ойконіми, що пов'язані з міграційними процесами і перебуванням різних верств населення в даній місцевості. Фітонімічні й зоонімічні ойконіми представляють значно меншу групу. Гідронімічні пласти, що несуть в собі закодовану мовну інформацію про особливості місцевості — не численна група, яка потребує додаткових досліджень. Зібрання та аналіз інформації про топонімічні контексти Щуровського урочища (Щуровка) продовжуються. Це допоможе виявити та сконцентрувати увагу на унікальних особливостях місцевих теренів з його давніми поселеннями, умовами рельєфу, природою, історичними, культурними, економічними, географічними рисами.

Список використаних джерел та літератури:

1. Арманд Д. Л. Принципы физико-географического районирования // Известия АН СССР. Серия география. – 1952. – № 1. – С. 68-82.
2. Архів Коша Нової Запорозької Січі: Корпус документів 1734-1775. - Т. 4. – К., 2006. – С. 216-217, 249, 409, 411, 427, 433, 441, 465.
3. Архів Коша Нової Запорозької Січі: Корпус документів 1734-1775 . - Т. 5. – К., 2008. – С. 59, 87, 112, 116, 117, 151, 162, 171, 175, 185, 187, 192, 193, 203, 258, 259, 261.
4. Беляев И. Описание реки Днепра от м. Переволочного до Черного моря // Записки Одесского общества истории и древностей. – Одесса, 1853. – Т. III. – С. 580.
5. Боплан. Описание Украины. – СПб.: Тип. Карла Крайя, 1852. – С. 11.
6. Боплан Г. Описание Украины от пределов Московии до границ Трансильвании // Ляскоронский В. Г. Гильом Левассер-де-Боплан и его историко-географические труды относительно Южной России. I. Описание Украины. II. Карты Украины. – К., 1901. – 44 с. – С. 17.
7. Бухтеев М. Опыт статистического описания Новороссийского края, А.Скальковского // ЗООИД. – Одесса, 1853. – Т. III. – С. 489.
8. Верхньодніпровський район [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%92%D0%B5%D1%80%D1%85%D0%BD%D1%8C%D0%BE%D0%B4%D0%BD%D1%96%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%B2%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B8%D0%B9_%D1%80%D0%B0%D0%B9%D0%BE%D0%BD. – Загол. з екрану.
9. Екологічний паспорт Дніпропетровської області за 2017 рік. – Дніпро, 2018. – С.4-5.
10. Carte de la partie septentrionale de l'empire ottoman [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://gallica.bnf.fr/ark:/12148/btv1b59628013/f1.zoom>. – Загол. з екрану.
11. Макаревский Ф. Материалы для историко-статистического описания Екатеринославской Епархии: Церкви и приходы прошедшего XVIII столетия. - Е., 1880. – Ч. 1. – С. 273.

12. Урочище [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A3%D1%80%D0%BE%D1%87%D0%B8%D1%89%D0%B5>. – Загол. з екрану.

13. Харлан О. Стара козацька січ в урочищі Щуровському: до питання локалізації // Нові дослідження пам'яток козацької доби в Україні. Збірник наукових статей. Вип. 27. – К., 2018, с. 41-42.

14. Харлан О. В. Шошинівка (Сошинівка): до історії зниклого поселення та храму на честь Ікони Казанської Божої Матері // Моє Придніпров'я. Календар пам'ятних дат Дніпропетровської області на 2014 рік. – Дніпропетровськ, 2013. – С. 120-124.

15. Эварницкий Д. И. Вольности запорожских козаков. – СПб., 1898. – С. 62.